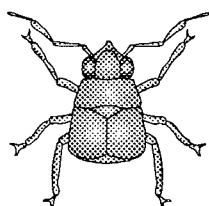

Vaalan Ison Lehmisuon pesimälinnusto 1999

Jari Jokela
Esa Lammi
Petri Lampila

1999

BIOLOGITOIMISTO
JARI VENETVAARA KY
PL 9 (Peukaloisentie 28)
90451 KEMPELE

Puh (08) 388 570, Telefax (08) 388 572, gsm 040-514 5359
E-Mail: jari.venetvaara@biologist-office.inet.fi
<http://personal.inet.fi/yritys/jari.venetvaara/>

Vaalan Iso Lehmisuon pesimälinnusto 1999

Sisällys

1. Johdanto.....	2
2. Ison Lehmisuon yleiskuvaus	2
3. Lintulaskennat	3
4. Pesimälinnusto	4
5. Uhanalaiset ja harvinaiset lajit	4
Uhanalaiset lajit.....	4
EU:n lintudirektiivin lajit	5
Suomen erityisvastuulajit.....	5
Edustavaa elinympäristöä indikoivat lajit	5
6. Suon linnustollinen arvo	5
7. Lähdeviitteet	6

Liite 1. Ison Lehmisuon pesimälinnusto v. 1999.

Liite 2. Tärkeimmät suolintureviirit Isolla Lehmisuolla v. 1999.

1. Johdanto

Vaalan Iso Lehmisuo on noin 280 hehtaarin laajuinen suo, josta suurin osa on nevaa. Vapo Oy tilasi toukokuussa 1999 Biologitoimisto Jari Venetvaara ky:ltä linnustoselvityksen rajaamaltaan noin 190 hehtaarin alueelta, jonka Vapo Oy on varannut turvetuotantoon. Varausalue on merkitty liitteeseen 2.

Tässä selvityksessä kuvataan Ison Lehmisuon linnustoa kesällä 1999 tehtyjen inventointien perusteella ja esitetään arvio suon merkityksestä lintujen pesimäpaikkana. Laskentoihin osallistuivat FM Jari Jokela, FK Esa Lammi ja LuK Petri Lampila. Alue ei ole mukana suojeluohjelmissa, eikä alueen linnustosta ollut saatavissa aikaisempaa tietoa.

2. Ison Lehmisuon yleiskuvaus

Iso Lehmisuo rajautuu pohjoisessa, koillisessa ja luoteessa kumpumaisiin, paikoin vanhaa metsää, paikoin taimikkoa kasvaviin kankaisiin. Suon keskusauekan läpi on kaivettu todennäköisesti 1960-luvulla Saukkopuroon laskeva oja, jonka varrella kasvaa nykyisin kapeana, nauhamaisena vyöhykkeenä kymmenmetrisiä koivuja. Ojanvarren puusto jakaa avosuon kahteen puoliskoon. Länsipuolella sijaitseva osa on pääosin rahkanevaa, joka vaihettuu reunoiltaan rämeeksi. Alueella on useita pieniä kuivan kankaan metsäsaarekkeita, joissa kasvaa melko vanhaa männikköä. Vapo Oy:n rajauksen etelä-lounaisreunassa on rämejänteistä rimpinevaa. Pääosin Vapon rajauksen pohjoispuolella sijaitsee pohjoiseen pistävä vetinen rahka-/vaivaiskoivujänteinen rimpineva, joka kauempana muuttuu rahkanevaksi. Iso Lehmisuo jatkuu Vapon rajauksen länsipuolella kahtena, länteen työntyvänä metsäkannasten ja rämeiden reunustamana suoalueena.

Isoa Lehmisuota halkovan valtaojan itäpuolinen alue on myös avosuota. Alue rajautuu lounaassa Saukkopuroon, jonka varressa on rahkanevaa, ja koillisessa ja kaakossa vaivaiskoivurämeisiin. Alueen keskusta on lounaaseen kohti Saukkopuroa laskevaa vaikeakulkuista jänteistä rimpinevaa. Jänteet ovat puuttomia ja rimmet vetisiä. Suon keskeisimmällä osalla ne ovat kasvittomia, syviä mutapohjaisia ruoppia.

Iso Lehmisuo on ojitettuja reunaosiaan ja Saukkopuroon laskevaa valtaojaa lukuun ottamatta luonnontilainen. Luonnontilaisina säilyneet suon keskeisetkin osat ovat kasvillisuudeltaan tavanomaisia. Tarkemman kasvillisuustutkimuksen tekeminen ei liene tarpeellista.

3. Lintulaskennat

Suon linnustoa selvitettiin tekemällä turvetuotantoon suunnitellulla alueella ja sen lähialueilla kaksi kartoituskasvainta (menetelmästä tarkemmin Koskimies & Väisänen 1988) touko–kesäkuussa 1999. Molemmilla kerroilla suon läpi kulkevan valtaojan rajaama itä- ja länsipuolisko laskettiin eri päivinä. Laskenta-ajat ja laskijat olivat seuraavat:

Ensimmäinen laskentakierros

27.5. klo 3.30–11.30 itäpuoli, laskija Jari Jokela

28.5. klo 4.00–10.00 länsipuoli, laskija Jari Jokela

Toinen laskentakierros

18.6. klo 4.40–9.45 länsipuoli, laskija Esa Lammi

19.6. klo 4.30–10.15 itäpuoli, laskija Petri Lampila

Laskentojen aikana sää oli hyvä.

Laskennoissa tutkittavat alueet kuljettiin jalkaisin läpi mahdollisimman tarkoin. Havaitut linnut merkittiin karttapohjalle linnustonseurannan ohjeiden mukaisesti (Koskimies & Väisänen 1998, Koskimies 1994). Laskennoissa keskityttiin ns. varsinaisiin suolintuihin, joihin kuuluvat vesilinnut, kahlaajat, kurki, lokit sekä avomaiden kana- ja varpuslinnut. Avosuota reunustavien metsien, tiheäpuustoisten reunarämeiden ja metsäsaarekkeiden linnustoa ei kartoitettu, mutta niissä havaitut harvinaiset ja vähälukuiset lajit (esimerkiksi kanalinnut, petolinnut ja tikat) merkittiin muistiin. Vapo Oy:n rajaaman alueen lisäksi linnut laskettiin suon avonaisilta rajauksen ulkopuolisilta alueilta.

Lintureviirien sijainti ja lajikohtaiset parimäärät tulkittiin laskentakarttojen perusteella. Karttojen tulkinnessa noudatettiin kartoituslaskennan ohjeita. Koska koko suo laskettiin vain kahdesti, jouduttiin tulkintaohjeista hieman poikkeamaan. Ohjeiden mukaan pesiväksi tulkitaan vähintään kahdella kerralla samassa paikassa havaitut yksilöt. Isolla Lehmisuolla yhdelläkin laskentakerralla havaitut yksilöt tulkittiin kuitenkin pesiviksi, jos yksilön käyttäytyminen viittasi pesintään, lintu esim. lauloi tai varoitteli todennäköisesti poikasiaan.

Kertynyt aineisto ei kerro todellisia lintujen parimääriä, koska niiden selvittämiseen olisi tarvittu 5–7 touko–kesäkuussa tehtyä laskentaa (Koskimies & Väisänen 1998, Koskimies 1994). Havaitut parimäärät ovat jääneet todellisia alhaisemmiksi, koska kahdessa laskennassa ei voi havaita kaikkia alueen lintuja. Linnuston tiheydestä saatuun kuvaan vaikuttaa myös suon kuljettavuus: linnusto on yleensä tihein rimmiköissä ja silmäkenevoilla, joista ei kuitenkaan voida ”haravoida” kartoituslaskennassa yhtä tihein kulkuvälein kuin helppokulkuisempia suon osia. Vaikeakulkuisten alueiden, joita Isolla Lehmisuolla oli useassa kohdassa, linnuston tiheys tulee helposti aliarvioitua.

Aineisto antaa kuitenkin suon linnustollisen arvon määrittämistä varten riittävän kuvan lajistosta, sillä yhdellä kartoituslaskennalla havaitaan tutkimusten mukaan keskimäärin kaksi kolmasosaa aukean suon varpuslintupareista, mutta 80–90 % lajeista (Kouki & Järvinen 1980, Svensson 1978). Selvityksessä esitettävät linnuston tiheystiedot ovat vain suuntaa-antavia.

4. Pesimälinnusto

Laskennoissa havaittiin yhteensä 32 lintulajia, joista suolajeiksi katsotaan 19. Suolajeihin kuului 7 lajia kahlaajia, 4 lajia lokkeja, 4 lajia varpuslintuja sekä kurki, laulujoutsen, tavi ja suopöllö. Reunametsissä ja rämeillä tavattuja yleisiä metsän varpuslintuja ei laskennoissa huomioitu. Vapon rajauksen sisällä tavattiin 11 lajia, jotka kaikki kuuluvat suolintuihin: 7 kahlaajalajia, 2 varpuslintulajia, kurki ja suopöllö. Vapon alueella havaittiin myös tuulihaukka ja harvinainen niittysuohaukka, joista kumpikaan tuskin kuuluu suon lajistoon muutoin kuin ruokavieraina. Lisäksi nähtiin suon yli pohjoiseen lentänyt kaakkuri, joka ei kuulu

Ison Lehmisuon pesimälinnustoon. Lintuhavainnot on koottu liitteeseen 1. Eräiden lajien reviirien sijainti esitetään liitteessä 2.

Laskenta-alueella havaittiin yhteensä 84 paria suolintuja. Ilman runsainta, hankalasti laskettavaa niittykirvistä pareja kertyi 56, joista 37 oli kahlaajia. Laskenta-alueen suolintujen tiheydeksi tuli 37 paria/km², ilman niittykirvisiä 25 paria/km². Näistä kahlaajien osuus oli 16 paria/km².

Vapon rajauksella suolintujen parimääräksi kertyi 60 paria. Ilman niittykirvisiä suolintuja oli 37 paria, joista kahlaajia 29 paria. Suolinnuston tiheys Vapon alueella oli 32 paria/km², ilman niittykirvisiä 20 paria/km². Kahlaajia näistä oli 15 paria/km². Linnuston tiheys jäi Vapon alueella muuta suota hieman alhaisemmaksi, koska lintujen suosima rimpineva sijaitsee miltei kokonaan rajauksen ulkopuolella.

5. Uhanalaiset ja harvinaiset lajit

Uhanalaiset lajit

Isolla Lehmisuolla havaittiin kolme Suomessa uhanalaiseksi luokiteltua lintulajia (Rassi ym. 1992): selkälokki, tuulihaukka ja kaakkuri. Yksi selkälokkipari pesi välittömästi Vapon rajauksen pohjoispuolella sijaitsevalla rimpinevalla (liite 2). Selkälokki on luokiteltu maassamme silmälläpidettäviin lajeihin. Kannan pääosa pesii rannikolla ja Etelä- ja Keski-Suomen suurilla järvillä. Suopesijänä selkälokki on melko harvinainen (Väisänen ym. 1998).

Silmälläpidettäviin lajeihin kuuluva tuulihaukka havaittiin alueella saalistelemassa. Tuulihaukka pesii vanhoissa variksen pesissä tai pöntöissä, eikä laskenta-alueella havaittu sille sopivaa pesäpaikkaa. Suota ympäröivillä kankailla lienee sopivia pesimäpaikkoja tuulihaukalle.

18.6. suolla nähtiin pohjoiseen lentävä kaakkuri. Laji kuuluu silmälläpidettäviin lintuihin. Kaakkuri pesii suolammilla ja käy ruokailemassa kaukana pesäpaikaltaan. Isolla Lehmisuolla ei ole lajille soveliaista pesimäympäristöä.

EU:n lintudirektiivin lajit

Euroopan Unionin lintudirektiivin liitteessä 1 luetelluista lajeista tavattiin kurki, laulujoutsen, liro, kapustarinta, suokukko, metso, suopöllö, hiiripöllö ja niittysuohaukka (9 lajia). Lintudirektiivin lajit ovat ainakin osassa EU:n aluetta harvinaisia, ja niiden pesimäkanta on vähentynyt.

Laulujoutsenen pesä sijaitsi rimpinevalla noin 50 metrin päässä Vapo Oy:n rajauksen ulkopuolella. Hiiripöllö pesi suon pohjoispuoleisella kankaalla ja käytti suon reunaosia saalistusalueenaan. Kurjen ja suopöllön pesiä ei alueelta etsitty, mutta niiden reviirit selvästikin sijaitsivat pääosin Vapon rajauksella. Metsokukko havaittiin suon eteläpuoleisen Saukkopuron varressa Vapon rajauksen eteläpuolella. Suolla oleskeli myös viiden pesimättömän ns. luppokurjen parvi. Ensimmäisellä laskentakerralla suon itäosassa saalistelemassa tavattu niittysuohaukka tuskin pesi, sillä lajia ei havaittu enää toisella laskentakerralla.

Liro, kapustarinta ja suokukko kuuluvat aapasoiden peruslajistoon. Liron reviirejä laskettiin 15, joista 9 sijaitsi turvetuotantoon varatulla alueella. Kapustarintoja havaittiin kaksi paria ja suokukkoja kolme naarasta.

Suomen erityisvastuulajit

Suomen erityisvastuulajit ovat lintuja, joiden levinneisyys on keskittynyt Eurooppaan tai jotka ovat Euroopan laajuisesti uhanalaisia, voimakkaasti taantuneita tai harvalukuisia, ja joiden Euroopan kannasta vähintään noin 10 % esiintyy Suomessa (Leivo 1996). Ison Lehmisuon linnuista erityisvastuulajeihin kuuluvat laulujoutsen, kurki, metso, selkälökki, valkoviklo, hiiripöllö ja suopöllö (7 lajia). Viisi seitsemästä valkovikloreviiristä sijoittui Vapo Oy:n rajaukselle. Erityisvastuulajeista metso ja hiiripöllö kuuluvat suota ympäröivien kankaiden pesimälajistoon, vaikka linnut havaittiinkin suolla.

Edustavaa elinympäristöä indikoivat lajit

Alueella esiintyvistä linnuista edustavaa suoympäristöä (Suomen ympäristökeskuksen ja Suomen BirdLifen IBA kriteeri D2c, eri elinympäristöjen tärkeät pesimäalueet, lajiluettelo 5) ilmentävät laulujoutsen, kurki, naurulökki, harmaalökki, kapustarinta ja suopöllö (6 lajia). Molemmat kapustarintareviirit ovat Vapon rajauksen sisällä. Harmaalökki pesi Vapon rajauksen pohjoispuolelle jäävällä rimpinevalla. Laskennoissa tavattu naurulokkipari tuskin pesi laskenta-alueella.

6. Suon linnustollinen arvo

Vapon rajauksen sisällä pesivä linnusto on runsaslajinen ja monipuolinen. Rajatulla alueella pesi yksi uhanalainen laji sekä useita direktiivi-, erityisvastuu- ja indikaattorilajilistoille kuuluvia lajeja. Lisäksi suo muutamien listoilla esiintyvien lajien vakituista ruokailualueita. Pääosin rajauksen pohjoispuolelle jäävässä, mutta vesitaloudeltaan rajauksen kanssa samaan kokonaisuuteen kuuluvalla rimmikkö-alueella pesi myös useita hyvän lintusuon ilmentäjälajeja, kuten selkälökki, harmaalökki, laulujoutsen, tavi, pikkukuovi ja muita kahlaajia. Rimmikköalue lähiympäristöineen on koko suon linnustollisesti arvokkain osa. Suon lähiympäristön metsälajisto on hajahavaintojen perusteella erityisvastuulajeja (hiiripöllö ja käenpiika) lukuun ottamatta alueelle tavanomaista.

Soidensuojelun perusohjelmassa (Anon. 1977) hyväksi luokiteltiin suot, joissa suolintuja pesi 15–21 lajia. Parhaaseen arvoluokkaan on luokiteltu vähintään 22 suolintulajin suot. Ison Lehmisuon laskenta-alueella eli Vapon rajauksella ja sen välittömässä avosuoympäristössä pesi 19 suolajia, joten tälläkin perusteella Iso Lehmisuon on linnustollisesti hyvä.

Suon linnustollista arvoa voidaan tarkastella lajiston lisäksi myös linnuston tiheyden avulla. Luotettava tiheystietojen vertailu edellyttää samalla tavoin tehtyjä laskentoja vertailtavilta kohteilta, koska laskentojen määrä ja menetelmä vaikuttavat merkittävästi havaittuun lintutiheyteen. Isolla Lehmisuolla tehtiin kartoituslaskenta kahdesti, kun erittäin hyvään tarkkuuteen vaaditaan 5–7 laskentakertaa (Koskimies 1994, Väisänen & Koskimies 1988). Linnuston tiheys on siten tullut Isolla Lehmisuolla todennäköisesti aliarvioitua. Suolinnuston havaittu tiheys oli kuitenkin samaa suuruusluokkaa kuin kolmen Muhoksen–Utajärven alueella sijaitsevan hyvän lintusuon (Räkäsuo, Lääväsuu, Kivisuu; ks. Lähdesmäki 1995). Lajisto oli hieman alueen parhaita lintusoiita vaatimattomampaa, sillä mm. metsähänhi, muuttohaukka ja jänkäsirriäinen puuttuvat lajistosta.

Iso Lehmisuon on lajiston ja linnuston tiheyden perusteella hyvä lintusuon, mutta ei yllä kaikkein parhaimpien lintusoiden joukkoon. Suon paikallista arvoa lisää se, että yhtä suuret, luonnontilaisina säilyneet avosuot puuttuvat lähiympäristöstä kokonaan; maastokarttojen perusteella kaikki Isolta Lehmisuolta viiden kilometrin etäisyydellä sijaitsevat suot on ojitettu.

Vapon rajaamalla alueella tehtävä kuivatus hävittäisi rajausalueelta todennäköisesti lähes kaikki suolinnut. Kuivatus muuttaisi myös rajauksen viereisen linnustollisesti suon parhaan rimmikköalueen vesitaloutta niin paljon, että useimmat siellä tavatut lajit (mm. avovettä vaativat laulujoutsen, selkälokki ja harmaalokki) eivät pystyisi enää pesimään alueella. Suon läntisiin "haaroihin" suunnitellut ojitukset eivät vaikuttaisi. Läntisten haarojen lajistoon kuuluu useita nevojen peruslintuja, mm. pikkukuovi, liro ja valkoviklo.

7. Lähdeviitteet

Anon. 1977: *Valtakunnallinen soidensuojelun perusohjelma*. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Koskimies, P. 1994: *Linnustonseuranta ympäristöhallinnon hankkeissa. Ohjeet alueelliseen seurantaan*. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja - sarja B18:1–82.

Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: *Linnustonseurannan havainnointiohjeet*. Eläinmuseo, Helsinki.

Kouki, J. & Järvinen, O. 1980: *Kertalaskennan tuloksista suolinnuston tutkimuksessa*. *Ornis Fennica* 57:134–136.

Leivo, M. 1996: *EVA - Suomen kansainvälinen erityisvastuu linnustonsuojelussa*. *Linnut* 31:34–39.

Lähdesmäki, P. 1995: *Lintuyhteisön rakenteesta ja lajitiheyksistä eri suotyypeillä Pohjois-Suomen aapasuoalueella Ylikiimingissä, Muhoksella ja Utajärvellä*. *Aureola* 20:60–67.

Rassi, P., Kaipiainen, H., Mannerkoski, I. & Ståhls, G. 1992: *Uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunnan mietintö*. Komiteamietintö 1991:30.

Svensson, S. 1978: *Förenklad revirkarterinsmetod för inventering av fåglar på myrar och mossar*. *Vår Fågelvärld* 37:9–18.

Väisänen, R. A., Lammi, E., & Koskimies, P. 1998: *Muuttuva pesimälinnusto*. 568 s. Otava, Helsinki.

ISO LEHMISUON LINNUSTOSELVITYS 1999

Tärkeimmät suolintureviirit.

Maaströtyöt 1999

- SELITE:
- ▲ = taivaanvuohi
 - ▼ = kapustarinta
 - ◆ = pikkukuovi
 - ◇ = valkoviklo
 - = liro
 - = töyhtöhyppä
 - = suokukko
 - = kurki
 - = suopöllö
 - = hiiripöllö
 - = laulujoutsen
 - ◆ = harmaalokki
 - ◆ = tavi
 - ◆ = kalalokki
 - ◆ = selkalokki
 - ◆ = käenpiika
 - ◆ = kartoitus-
 - ◆ = laskennan
 - ◆ = painopiste-
 - ◆ = alue
 - ◆ = VAPO Oy:n
 - ◆ = rajaus

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

*

Mittakaava:

1 km